Yr Hanfodion Hylendid Bwyd

Llyfr Gweithgareddau

Cofia fod 4 i gyd:

1. **G**lanhau – golchi dwylo'n iawn a'u cadw nhw'n lân
2. **C**roeshalogi – osgoi croeshalogi
3. **C**oginio – coginio bwyd yn iawn
4. **O**eri – oeri bwyd yn iawn

Asiantaeth Safonau Bwyd
food.gov.uk

Hawlfraint y Goron

Rho gynnig ar y cwis i weld faint wyt ti'n ei wybod am hylendid bwyd

1. Beth yw'r math mwyaf cyffredin o wenwyn bwyd ar hyn o bryd?

A. E.coli B. Salmonela C. Campylobactor CH. Listeria

2. Ble yn yr oergell fyddet ti'n storio cig wedi'i goginio?

A. Silff uchaf B . Silff ganol C. Silff waelod CH. Yn y drws

3. Beth yw'r tymheredd cywir ar gyfer oergell?

A. 1-10°C B. O dan 12°C C. O dan 5°C CH. O dan 15°C

4. Ble yn yr oergell fyddet ti'n storio cig moch heb ei goginio?

A. Silff uchaf B. Silff ganol C. Silff waelod CH. Yn y drws

5. Pa fath o fwyd sy'n gallu achosi salmonela?

A. Tost B. Cyw iâr C. Sglodion CH. Ffrwythau

6. Pa iogwrt ddylet ti ei fwyta gyntaf?

A. Defnyddio erbyn 26 Tachwedd B. Defnyddio erbyn 10 Tachwedd

C. Defnyddio erbyn 11 Tachwedd CH. Defnyddio erbyn 20 Tachwedd

7. Nid yw'n bosibl gweld bacteria heb edrych drwy ficrosgop.

A. Gwir B. Gau

8. Beth sydd ei angen ar facteria i'w helpu i dyfu?

A. Gwres B. Bwyd a lleithder C. Amser CH. Pob un o'r rhain

9. Beth yw'r tymheredd cywir ar gyfer rhewgell?

A. 8°C B. -10°C C. 0°C CH. -18°C

Mae'r atebion ar dudalen 11.

Awydd barbeciw? Cymer gip ar y cyngor pwysig hwn

- Mae'n bwysig golchi dy ddwylo yn drylwyr cyn paratoi bwyd ac ar ôl cyffwrdd â chig heb ei goginio (cig amrwd).
- Cofia ddadmer cig a chyw iâr ac ati cyn eu coginio.
- Mae angen storio, coginio a pharatoi cig amrwd, yn arbennig cyw iâr, ar wahân i fwydydd eraill er mwyn osgoi croeshalogi.
- Mae'n bwysig dy fod yn defnyddio offer ar wahân ar gyfer cig amrwd a chig wedi'i goginio.
- Cofia goginio cig a chynhyrchion cig tan eu bod yn chwilboeth a bod y suddion yn rhedeg yn glir.
- Wrth goginio bwyd, cofia ei droi yn rheolaidd fel nad yw'n llosgi ar un ochr a ddim yn coginio ddigon ar y llall.
- Paid byth â choginio bwyd yn rhannol ar y barbeciw a gorffen ei goginio'n hwyrach.
- Mae'n bwysig marinadu cig a chyw iâr ac ati yn yr oergell. Paid ag ailddefnyddio'r marinâd.
- Cofia gadw bwyd allan o'r oergell am gyn lleied o amser â phosibl.
- Cofia gadw bwyd poeth yn boeth a bwyd oer yn oer – paid â gadael i fwyd sefyll yn hir.
- Mae'n bwysig dy fod yn glanhau arwynebau gwaith ac offer cyn, yn ystod ac ar ôl eu defnyddio.
- Paid â gadael anifeiliaid anwes yn agos at fwyd, llestri ac arwynebau paratoi.

Gwir neu Gau?

1. GWIR NEU GAU:
Mae’n iawn i ti ailgynhesu bwyd dros ben fwy nag unwaith.

2. GWIR NEU GAU:
Os yw bwyd wedi’i goginio ar y tu allan, bydd yn bendant wedi’i goginio ar y tu mewn.

3. GWIR NEU GAU:
Dim ond pan fyddant yn edrych yn fudr y bydd angen i ti olchi dy ddwylo a glanhau arwynebau gwaith.

4. GWIR NEU GAU:
Dylet storio cig heb ei goginio ar silff uchaf yr oergell.

5. GWIR NEU GAU:
Dylet olchi cyw iâr a chig tebyg cyn ei goginio.

Mae’r atebion ar dudalen 11.

Ble yn yr oergell mae'r bwydydd hyn yn byw? Cer ati i roi saeth rhwng y bwyd a'r silff gywir a rho gylch o amgylch y bwydydd y mae angen eu gorchuddio. Mae'r atebion ar dudalen 11.

MENYN **AFALAU** **MORON** **PYSGOD HEB EU COGINIO**

WYAU **CYW IÂR HEB EI GOGINIO**

LLAETH **HAM WEDI'I GOGINIO**

NIONOD/WINWNS **CAWS**

Hylendid Bwyd:

Sglyfyn yw prif gymeriad yr ymgyrch ‘GwylioGermau’. Mae wrth ei fodd gyda hylendid bwyd gwael ac yn hapus dros ben pan fydd rhywun mewn perygl o gael gwenwyn bwyd. Does dim yn ei wneud yn hapusach na phan fydd pobl yn lledaenu germau – efallai na wnes di olchi dy ddwylo cyn paratoi’r bwyd, neu dy fod wedi defnyddio’r un bwrdd torri ar gyfer cig heb ei goginio a bwyd sy’n barod i’w fwyta.

Chwilia am y geiriau isod yn y Chwiliair.

AMRWD BACTERIA BWYD CIG CEGIN
COGINIO DIFERU DWYLO GOLCHI
GWYLIOGERMAU OERGELL GLANHAU
GWENWYN GERM OERI SGLYFYN

O	E	R	G	E	LL	P	B	C	G	M
C	U	T	R	D	U	A	E	N	W	R
M	J	A	Y	C	C	G	Y	N	Y	E
LL	O	W	H	T	I	F	S	Y	L	G
F	B	L	E	N	Y	G	FF	W	I	DD
TH	L	R	C	L	A	CH	O	N	O	D
C	I	CH	G	FF	D	L	Y	E	G	I
A	H	S	Y	E	S	W	G	W	E	F
O	I	N	I	G	O	C	R	G	R	E
R	O	L	Y	W	D	M	L	M	M	R
O	E	R	I	A	R	P	Y	W	A	U
A	N	B	G	O	L	CH	I	D	U	X

Mae hylendid da yn y gegin yn bwysig er mwyn osgoi gwenwyn bwyd. Cymer gip ar y gegin hon. Mae nifer o enghreifftiau o bethau a allai achosi gwenwyn bwyd. Rho gylch o amgylch y pethau hynny.

Mae gwenwyn bwyd yn salwch difrifol sy'n cael ei achosi gan fwyd sydd wedi'i halogi neu ei wenwyno.

Yn y grid isod, rho gynnig ar ddod o hyd i 4 grŵp o bobl a ddylai fod yn ofalus nad ydynt yn cael gwenwyn bwyd. Mae 7 symptom gwenwyn bwyd wedi'u cuddio yn y chwilair hefyd.

POEN STUMOG **PLANT** **LLEWYGU** **DOLUR RHYDD**

DADHYDRADU **POBL HŶN** **TYMHEREDD UCHEL**

POBL SY'N SÂL **CYFOG** **MENYWOD BEICHIOG** **CHWYDU**

M	CH	U	U	L	E	N	N	T	FF	E	DD	O	T	W
S	E	W	D	I	P	Y	C	P	A	P	U	T	CH	U
A	F	N	H	A	H	W	H	I	O	E	Y	A	E	G
LL	E	O	Y	L	R	G	P	B	D	M	I	C	P	Y
N	Y	S	B	W	F	D	L	L	H	F	P	Y	O	W
D	H	O	R	L	O	S	Y	E	A	G	E	F	E	E
L	P	C	Y	M	Y	D	R	H	L	N	B	O	N	LL
W	A	P	R	N	O	E	B	M	D	G	T	G	S	P
LL	G	FF	S	D	DD	S	P	E	H	A	LL	C	T	S
B	LL	A	E	U	RH	O	P	C	I	T	D	Y	U	CH
P	L	P	CH	LL	E	A	C	DD	O	CH	C	N	M	A
S	Y	E	Y	A	M	C	S	F	O	E	I	RH	O	R
G	L	LL	W	DD	Y	RH	R	U	L	O	D	O	G	B
E	CH	W	Y	D	U	CH	N	Y	G	S	FF	W	G	L
DD	T	A	RH	I	W	FF	C	I	E	O	LL	B	CH	RH

Cer ati i dorri o amgylch y sgwâr a dilyn y cyfarwyddiadau ar dudalen 11.

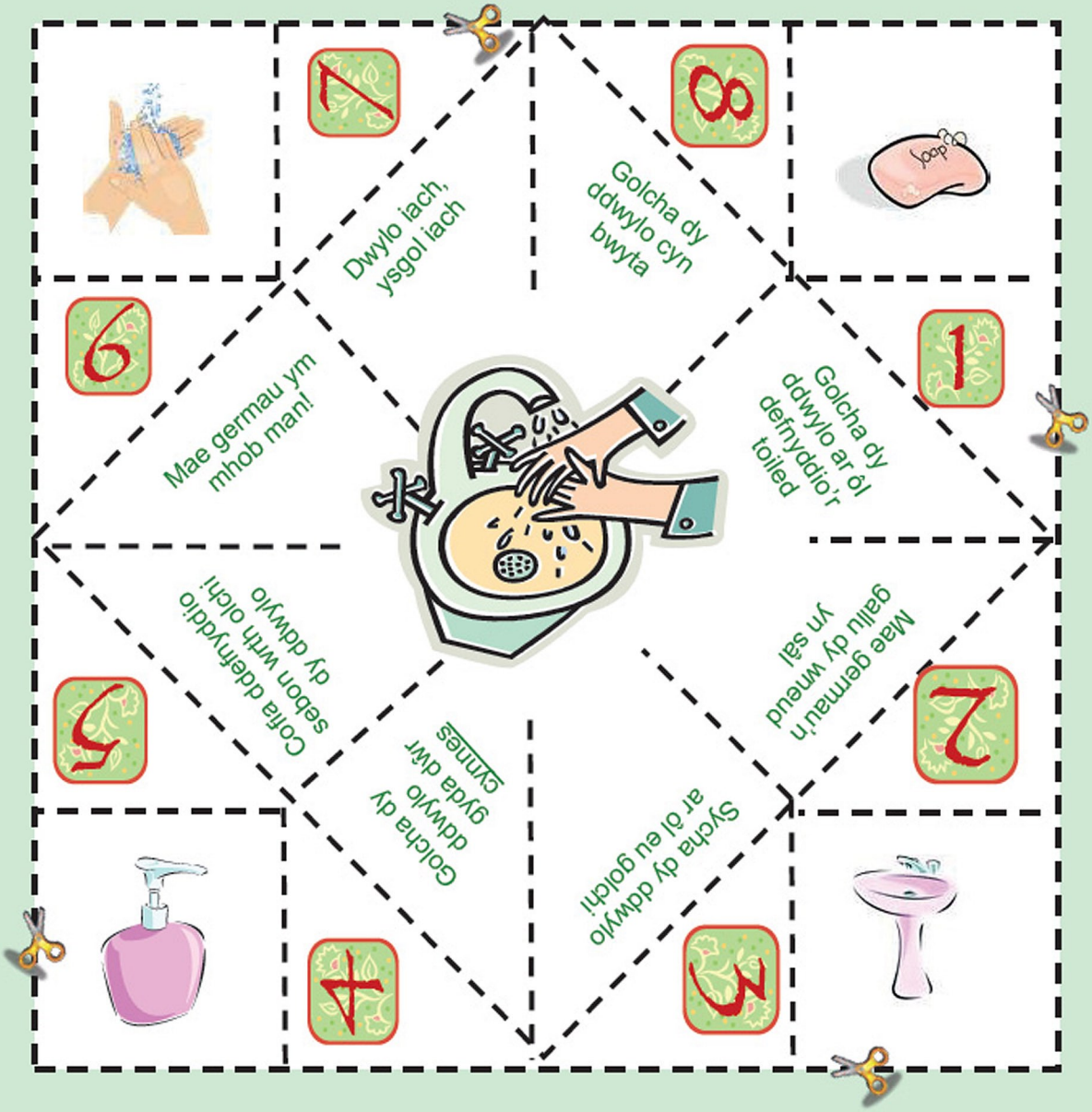

Cysylltu geiriau: rho'r geiriau sydd ar goll yn y bylchau isod. Ar ôl i ti wneud hyn, bydd llythyren gyntaf pob gair yn sillafu yr hyn sy'n achosi gwenwyn bwyd. Mae'r atebion ar dudalen 11.

TATWS BWYD AFAL ALMON

CIG IOGWRT REIS EIRIN

BOCS _ _ _ _ IACH

CNAU _ _ _ _ _ SIWGR

CEBAB _ _ _ MOCH

STWNSH _ _ _ _ _ NEWYDD

JAM _ _ _ _ _ GWLANOG

PWDIN _ _ _ _ BASMATI

POT _ _ _ _ _ _ NATURIOL

SAWS _ _ _ _ TAFFI

_ _ _ _ _ _ _ _ _ sy'n achosi gwenwyn bwyd

Atebion:

Tudalen 2: 1 = C, 2 = A, 3 = C, 4 = C, 5 = B, 6 = B, 7 = A, 8 = CH, 9 = CH
Tudalen 4: 1 = GAU, 2 = GAU, 3 = GAU, 4 = GAU, 5 = GAU

Tudalen 5:

Tudalen 9: Ar ôl i ti dorri'r gêm allan, cer ati i'w blygu fel hyn:

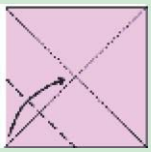
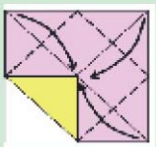
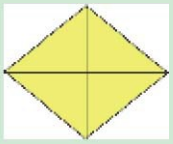

Tro'r papur drosodd

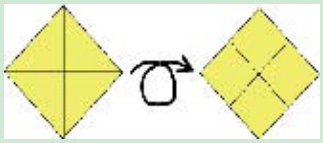

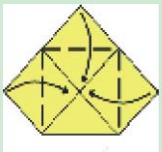

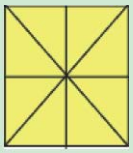

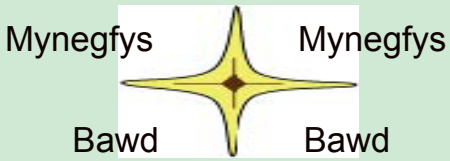

Plyga'r papur o gornel i gornel, gan wneud siâp triongl. Plyga'r triongl o gornel i gornel, gan wneud triongl llai. Agora'r papur a byddi di wedi gwneud siâp X.

Plyga bob cornel i ganol y sgwâr, i greu sgwâr llai. Tro'r sgwâr drosodd a phlyga'r corneli i ganol y sgwâr eto. Plyga'r papur yn sgwariau a phwyso'n galed.

Yn olaf, agora'r papur yn betryal unwaith eto a rho dy fodiau a dau fys o dan y plygiadau. Byddi di'n gallu symud y gêm gyda dy fysedd a bydd yn edrych fel pypedau bach.

Tudalen 10 = Bacteria